

Borivoje Gajić
sudija Apelacionog suda u Novom Sadu

PARNIČNI TROŠKOVI I PRAVIČNO SUĐENJE*

SAŽETAK: Vladavina prava zasnovana je na neotuđivim ljudskim i manjinskim pravima, koja se na osnovu čl. 18. Ustava Republike Srbije neposredno primenjuju. Zaštita istih prava osigurava se prvenstveno putem ustavne žalbe Ustavnom sudu Republike Srbije (u daljem tekstu RS), ali i kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu ESLJP). Upoznavanje s praksom ESLJP od posebnog je značaja za praksu redovnih sudova i pravilnu primenu, kako standarda ESLJP, tako i konvencijskih prava koja se istim standardima štite. Zbog moguće povrede prava na pravično suđenje, odluka o troškovima parničnog postupka uživa zaštitu po čl. 6. st. 1. Konvencije, čime odluke o naknadi troškova postupka dobijaju posebno na značaju. Bez obzira na bogato publikovanu sudsku praksu, brojne stručne časopise i komentare koji se bave pitanjem troškova parničnog postupka, najnovija sudska praksa Ustavnog suda RS, usaglašena s praksom ESLJP, dobija posebno na značaju kroz neke elemente povrede prava na pristup sudu ili povrede prava na imovinu u odnosu na odluku o troškovima parničnog postupka. Stoga je ovaj članak pokušaj da se ukaže na stavove sudske prakse redovnih sudova u RS, najnovijih odluka Ustavnog suda i ESLJP u odnosu na troškove postupka koji prvenstveno ukazuju na povredu prava na pristup sudu ili na povredu prava na imovinu.

Ključne reči: vladavina prava, Evropska konvencija, pravičnost, parnični troškovi, nematerijalna šteta, uspeh stranaka u sporu

* Rad je primljen 22. 10. 2019, a prihvaćen je za objavljivanje 5. 11. 2019. godine.

ZAKONSKI OKVIR

Parnični troškovi su, po zakonskoj definiciji, izdaci učinjeni u toku ili povodom postupka, koji obuhvataju nagradu za rad advokata i drugih lica kojima je zakon priznao pravo na nagradu.¹ Pravilo je da svaka strana sama snosi troškove koji nastanu u toku parnice, a koje je prouzrokovala svojim radnjama, osim u slučaju kada izvođenje konkretnog dokaza predlažu obe parnične stranke. U tom slučaju, sud će odrediti da parnične stranke podele iznos troškova na jednake delove. Opšte je poznato da je strana koja izgubi u sporu dužna da nadoknadi sve parnične troškove suprotnoj strani u koje, između ostalog, spadaju i troškovi veštačenja, angažovanja advokata i slično.

Odredbom čl. 153. Zakona o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP) predviđeno je da:

„Stranka koja u celini izgubi parnicu dužna je da protivnoj stranci naknadi troškove (st. 1). Ako stranka delimično uspe u parnici, sud može s obzirom na postignuti uspeh da odredi da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka naknadi drugoj srazmeran deo troškova (st. 2). Sud može da odluči da jedna stranka naknadi sve troškove koje je protivna stranka imala ako protivna stranka nije uspjela samo u srazmernom neznatnom delu svog zahteva, a zbog tog dela nisu nastali posebni troškovi (st. 3). Sud će, prema rezultatu dokazivanja, da odluči da li će troškove iz čl. 152. st. 5. ovog zakona da snosi jedna ili obe stranke ili će ti troškovi da padnu na teret sredstava suda (st. 4). Umešač ima pravo na naknadu troškova od protivne stranke samo za parnične radnje preduzete umesto stranke kojoj se pridružio (st. 6).”²

Odredbom čl. 154. istog zakona je predviđeno da će:

„(...) sud prilikom odlučivanja koji će troškovi da se naknade stranci da uzme u obzir samo one troškove koji su potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi potrebni, kao i o iznosu troškova, odlučuje sud ceneći sve okolnosti (st. 1). Ako je propisana tarifa za nagradu advokata ili za druge troškove, ovi troškovi odmeriće se po toj tarifi (st. 2).”³

Na kraju, ovog jezgrovitog podsećanja o zakonskom okviru uređenja parničnih troškova kod nas, treba podsetiti da je postupak rešavanja o troškovima parničnog postupka propisan čl. 163. ZPP kojim je određeno da:

„O naknadi troškova odlučuje sud na određeni zahtev stranke, bez raspravljanja. Stranka je dužna da u zahtevu opredeli vrstu i iznos troškova za koje

¹ Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/11, 49/13. – US, 74/13. – US, 55/14, 87/18, čl. 150. – u daljim referencama ZPP.

² ZPP, čl. 153.

³ ZPP, čl. 154.

traži naknadu. Zahtev za naknadu troškova stranka je dužna da podnese najkasnije do završetka raspravljanja koje prethodi odlučivanju o troškovima, a ako se radi o donošenju odluke bez prethodnog raspravljanja stranka je dužna da zahtev za naknadu troškova podnese u predlogu o kome sud treba da odluči. O zahtevu za naknadu troškova sud će da odluči u presudi ili rešenju kojim se okončava postupak pred tim sudom. U slučaju usmenog objavljivanja presude ili rešenja kojim se nalaže naknada troškova, sud može da odluči da će iznos troškova da odmeri u pismeno izrađenoj presudi, odnosno rešenju, ako rešenje treba da se dostavi strankama. U toku postupka sud će posebnim rešenjem da odluči o naknadi troškova samo ako pravo na naknadu troškova ne zavisi od odluke o glavnoj stvari.⁴

Naknada troškova parničnog postupka regulisana je i nizom drugih propisa ali je za temu članka odlučna regulativa Zakona o parničnom postupku.⁵ Ista regulativa i pravila sadržana u čl. 153. ZPP Republike Srbije u celosti odgovaraju regulativi odredbi čl. 154. Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske kojim odredbama se bavila i sudska praksa ESLJP na koju je ukazano u ovom članku.⁶

Navedena pravila uz određene specifičnosti zakonske regulative prisutna su i u svim procesnim zakonima zemalja u okruženju sa istom pravnom tradicijom i institutima zasnovanim na u osnovi istim materijalnopравnim odredbama čl. 154–168. bivšeg ZPP.⁷ Stoga odluke Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na zemlje u okruženju mogu u većoj ili manjoj meri imati značaj i za sudska praksu redovnih sudova u Republici Srbiji. Praćenje stavova sadržanih u odlukama ESLJP uz stavove Ustavnog suda Republike Srbije kojima se isti sud izjašnjavao o troškovima parničnog postupka bez obzira na specifičnost svakog predmeta, ima poseban značaj za praksu redovnih sudova. Isti stavovi nesumnjivo utiču da se sudska praksa u odnosu na naknadu parničnih troškova ujednači i time spreči mogućnost povrede prava na pravično suđenje zbog neujednačenih sudskih odluka u istoj ili bliskoj činjeničnoj situaciji. Iako su troškovi postupka sporedno potraživanje u parnici isti, često imaju veći značaj od glavnog potraživanja, jer njihov iznos može biti i veći

⁴ ZPP, čl. 163.

⁵ V. Zakon o sudskim taksama, *Službeni glasnik RS*, br. 28/94. (...) 106/2015; Tarifu o nagradama i naknadama troškova za rad advokata, *Službeni glasnik RS*, br. 121/2012; Zakon o pravobranilaštvu, *Službeni glasnik RS*, br. 55/2014; Zakon o sudskim veštacima, *Službeni glasnik RS*, br. 44/2010. i Pravilnik o naknadi troškova u sudskim postupcima, *Službeni glasnik RS*, br. 9/2016.

⁶ Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91. i *Narodne novine*, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19; čl. 154.

⁷ Zakon o parničnom postupku, *Službeni list SFRJ*, br: 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91.

od glavnog potraživanja, čime troškovi često sami po sebi postaju cilj parnice. Kako troškovi parničnog postupka predstavljaju značajan materijalni izdatak za stranku, prihvatljiv je stav pojedinih autora da se zbog značaja istih mogu upodobiti sa „štetom” koja je za stranku nastala u slučaju neuspeha u parnici.

Problem naknade troškova parničnog postupka posebno je izražen u predmetima u kojima je predmet tužbenog zahteva naknada nematerijalne štete bez obzira na osnov iz koga ista nastaje (povreda na radu, diskriminacija, zlostavljanje, povreda prava ličnosti, povreda časti i ugleda, rehabilitacija i sl.), dakle u predmetima, u kojima pored osnova, koji može biti sporan, sporna je i visina potraživanja po označenom osnovu. Isti problem izražen je i u radnim sporovima zbog specifičnog položaja zaposlenog i odnosa subordinacije poslodavca i zaposlenog. Poslodavac raspolaže svom dokumentacijom o radnom statusu zaposlenog, evidenciji radnog vremena, elementima za obračun zarada i drugih primanja i slično, pa često zaposleni koji nije dao povoda sporu, nema uvida u obračune zarada i drugih primanja koje ostvaruje radom kod poslodavca, niti raspolaže potrebnim elementima za obračun čime rizikuje gubitak spora ili delimičan uspeh u istom. Zakonom o radu propisana je obaveza poslodavca da:

„zaposlenom pruži obaveštenja o uslovima rada, organizaciji rada, pravilima iz čl. 15. t. 2. istog zakona,”⁸

kao i da:

„zaposlenom prilikom svake isplate zarade i naknade zarade dostavi obračun, kako za mesec u kome vrši isplatu zarade, tako i za mesec u kome isplata nije izvršena”⁹.

Međutim, citirane zakonske odredbe u praksi se ne primenjuju i zaposleni vrlo često nemaju saznanja o svom radnom statusu, pravima i obavezama iz ugovora o radu i opštih akata poslodavaca, a isplata zarade često se vrši bez obračuna preko banke, neposredno na ruke zaposlenom. Stoga primenu načela pravičnosti u navedenim postupcima treba s pažnjom razmotriti i oceniti mogućnost primene istog, bez obzira što regulativa odredbi čl. 150–167. Zakona o parničnom postupku isto načelo ne priznaje kod dosude troškova parničnog postupka uz uvažavanje okolnosti i utvrđenih činjenica u svakoj konkretnoj parnici.

⁸ Zakon o radu, *Službeni glasnik RS*, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017. – US, 113/2017. i 95/2018, čl. 16. st. 1. t. 3. – u daljim referencama Zakon o radu.

⁹ Zakon o radu, čl. 121.

SUDSKA PRAKSA REDOVNIH SUDOVA

Kada se govori o odnosu parničnih troškova sa načelom ili zahtevom pravičnosti u domaćoj sudskoj praksi, najpre treba poći od predmeta u kom je Vrhovni kasacioni sud odlučivao po zahtevu za posebnom revizijom po osnovu čl. 404. ZPP. U pitanju je relativno nova odluka Vrhovnog kasacionog suda koja datira od prošle godine.¹⁰

U predmetu Rev. 3265/2018. Vrhovni kasacioni sud je odlučivao o reviziji protiv rešenja o troškovima Višeg suda u Beogradu (kao drugostepenog suda), kojim je drugostepeni sud rešio da uprkos tome što je tužilac uspeo u parnici, donese odluku da svaka stranka snosi svoje troškove. Opisano rešenje drugostepeni sud doneo je sa obrazloženjem da je imajući u vidu vrednost predmeta spora to jedina pravična odluka. Međutim, Vrhovni kasacioni sud nije prihvatio argumente drugostepenog suda da na polju rešavanja o troškovima parničnog postupka, opšte uzev, ima mesta primeni načela pravičnosti. U tom pravcu Vrhovni kasacioni sud pružio je sledeće obrazloženje:

„Pravičnost je vrhunski kriterijum (i ideja) i prožima celokupno pravo. Ali, u presuđenju može da se primeni kada zakon upućuje na njegovu primenu, ili izuzetno kada se radi o pravnoj praznini. U konkretnom slučaju pravne praznine nema, pa se u imovinsko-pravnim sporovima odluka o troškovima ne donosi po osnovu pravičnosti. Samo u porodičnim odnosima sud vodi računa o 'razlozima pravičnosti' prilikom odlučivanja o troškovima (čl. 207. Porodičnog zakona), što ovde nije slučaj, jer se radi o imovinskom sporu, a ne porodičnom.”¹¹

Dakle, Vrhovni kasacioni sud isključuje primenu načela „pravičnosti” kod dosude troškova parničnog postupka.¹²

Napred istaknutom stavu Vrhovnog kasacionog suda ne može se staviti nikakva primedba ukoliko se u obzir uzme regulativa čl. 153. st. 2. ZPP da:

„ako stranka delimično uspe u parnici, sud može s obzirom na postignuti uspeh da odredi da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka naknadi drugoj srazmeran deo troškova.”

Međutim, u primeni istog stava i odlučivanja o mogućnosti da svaka stranka snosi svoje troškove spora ili da jedna stranka drugoj nadoknadi sra-

¹⁰ Rešenje Vrhovnog kasacionog suda Rev. 3265/2018. od 13. 6. 2018. godine. Dostupno na: <https://www.vk.sud.rs/sr-lat/rev-32652018-gra%C4%91ansko-procesno-pravo-tro%C5%A1kovi-postupka>

¹¹ *Ibid.*

¹² Uz izuzetak koji proizilazi iz čl. 207. Porodičnog zakona, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011, 6/2015.

zmeran deo troškova postupka treba poći i od načela „pravičnosti”. U praksi Ustavnog suda koja se zasniva na praksi ESLJP moguća su odstupanja od dosledne primene kriterijuma „nagnade srazmernog dela troškova” u dve situacije: 1) kada su u pitanju troškovi žalbenog postupka; 2) kada su u pitanju troškovi u parnicama radi nagnade nematerijalne štete. Nažalost, istu praksu nije pratila sudska praksa redovnih sudova, što je u odnosu na nagnadu troškova prvostepenog i posebno žalbenog postupka dovelo do pojave neujednačene sudske prakse i time i povrede prava na pravično suđenje.

Pri tome je potrebno posebno istaći da je odredbom čl. 154. ZPP predviđeno da se kod dosude troškova uzimaju u obzir samo oni troškovi koji su potrebni radi vođenja parnice i pravilo da je sud dužan da spreči i kazni svaku zloupotrebu prava koje imaju stranke u postupku (čl. 9. st. 2. ZPP). Zbog mogućih zloupotreba i vođenja parnice iz „obesti”, za bagatelne vrednosti, vođenja parnica samo u odnosu na troškove postupka, uspeh stranaka u sporu ne sme biti jedini kriterijum za dosudu parničnih troškova, već se mora voditi računa i o načelu pravičnosti. U ranijem toku rada već je istaknuto da se izričitom intervencijom zakonodavca u porodičnim sporovima ostavlja mogućnost odstupanja od kriterijuma prema kom se troškovi postupka određuju „prema uspehu u sporu”.

Tim pre, treba podsetiti da je Građansko odeljenje Vrhovnog kasacionog suda iznelo shvatanje da:

„Pravo na troškove pripada strankama u skladu sa kriterijumom uspeha u sporu (čl. 153. ZPP), krivice u prouzrokovanju (čl. 155. ZPP) i opredeljenog zahteva (čl. 163. ZPP).” (...) Kao i da: „Struktura i visina troškova zavise od toga da li su bili potrebni za vođenje parnice.”¹³

Mada se citirani stav ne bavi pitanjem pravičnosti kod dosude troškova parničnog postupka, isti ukazuje da postoji više kriterijuma za dosudu troškova parničnog postupka. Kriterijum „uspeh u sporu” je samo jedan od kriterijuma za dosudu troškova parničnog postupka. Često se u praksi redovnih sudova isti kriterijum uzima kao osnovni kriterijum bez uzimanja u obzir i krivice u prouzrokovanju istih troškova, ne ceneći pri tome ni opredeljenost zahteva za nagnadu istih troškova. Stoga se u ovom članku podseća na potrebu za primenom svih kriterijuma, a kroz postojeću sudska praksu redovnih sudova.

Iz navedenih razloga sud kod donošenja odluke o troškovima postupka u slučaju delimičnog uspeha stranaka u sporu mora ne samo voditi računa o procentu uspeha stranaka u sporu, već i o prirodi troškova koje su stranke imale

¹³ Pravno shvatanje Građanskog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda zauzeto na sednici održanoj dana: 10. 3. 2014. godine, broj: I Su-7 17/14. Dostupno na: <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Zakljucak.pdf> strana 2.

pri ostvarivanju svojih zahteva i zavisno od toga odlučiti da li će svaka stranka snositi svoje troškove ili će obavezati stranke na srazmerno snašanje troškova postupka. Kod delimičnog uspeha u sporu, potrebno je prilikom određivanja troškova u slučaju „delimičnog uspeha” i „srazmernog dela troškova” oceniti troškove postupka ne samo kvantitativno, već i kvalitativno. O navedenom pravilu redovni sudovi često ne vode računa, iako je o ovom pitanju još 1980. godine zauzet stav:

„(...) da kada tuženi osporava osnov tužbenog zahteva u celosti ili delimično, a zbog čega je izvođeno veštačenje i drugi dokazi, koje je prethodno tužilac snosio isti će mu se priznati u celosti, bez obzira na visinu dosuđenog iznosa, a ako je osporio samo visinu zahtevane naknade pojedinih vidova nematerijalne štete, sud će ceniti da li iste troškove treba u celosti ili delimično priznati tužiocu.”¹⁴

Navedena pravila nažalost nisu prihvaćena u sudskoj praksi svih redovnih sudova u Republici Srbiji u predmetima u kojima se tužbeni zahtev odnosi na naknadu nematerijalne štete bez obzira na osnov iz koga je ista nastala. Stoga postoji problem neujednačene sudske prakse kod primene istih pravila koji je sudska praksa redovnih sudova uočila i pokušala da otkloni na način da se o pitanju dosude troškova postupka zauzme jedinstven stav svih Apelacionih sudova.

Tako je, ceneći prirodu tužbenih zahteva usmerenih na naknadu nematerijalne štete, Apelacioni sud u Beogradu na sednici Građanskog odeljenja dana 21. 11. 2011. godine zauzeo sledeći stav:

„U slučaju delimičnog uspeha tužioca u sporu za naknadu nematerijalne štete, troškovi postupka na ime nagrade za rad advokata i na ime sudske takse određuju se prema visini dosuđenog iznosa naknade. Tužilac ima pravo na naknadu svih troškova veštačenja, nezavisno od visine dosuđene naknade, ukoliko je veštačenje bilo nužno.”

Citirajući odredbe čl. 149. st. 2. bivšeg ZPP isti stav naglašava da:

„Iz navedene odredbe proizilazi da je uspeh ili neuspeh tužioca u parnici srazmeran uspehu ili neuspehu tuženog (ono što je uspeh za tužioca neuspeh je za tuženog i obrnuto). Pri tom se kao osnovni kriterijum kod novčanah sporova uzima vrednost – visina novčanog iznosa za koji je tužbeni zahtev usvojen, odnosno odbijen.” (...) „...citirana zakonska odredba ne bi se mogla primeniti prostim svođenjem na odnos visine novčanog iznosa za koji je usvojen tužbeni zahtev sa visinom novčanog iznosa za koji je tužbeni zahtev odbijen...” (...) „*Načelo pravičnosti* koje se u ovoj vrsti sporova primenjuje prilikom određivanja novčane naknade nematerijalne štete mora se primeniti i pri odlučivanju o troškovima postupka jer bi u tom slučaju, mogla nastati nepravična situacija

¹⁴ *Klauz v. Croatia*, (App. No. 28963/10), para. 25. Dostupno na: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/KLAUZ%20presuda.pdf>

– da je tužilac ostvario pravo na naknadu, ali da je i pored toga dužan protivnoj stranci naknaditi troškove postupka jer je novčani iznos za koji je tužbeni zahtev odbijen viši od iznosa za koji je tužbeni zahtev usvojen.”¹⁵

Navedeni stav zasniva se na argumentu da pravičnost kod ove vrste sporova zahteva da ne treba uspeh stranaka vezivati samo za novčani izraz vrednosti spora i vršiti prosto upoređenje između visine usvojenog i odbijenog tužbenog zahteva. Navedeni stav u celosti je podržala sudska praksa Apelacionih sudova u brojnim odlukama u predmetima čiji se zahtev tužbe odnosi na nematerijalnu štetu.¹⁶

Tako Apelacioni sud u Kragujevcu u presudi Gž1.4661/17. od 6. 9. 2018. godine u kojoj je potvrdio prvostepenu presudu u delu odluke o tužbenom zahtevu, preinačujući rešenje o troškovima postupka iskazuje sledeći stav:

„Osnovano se žalbom tužilje osporava pravilnost odluke o troškovima postupka, jer je doneta uz pogrešnu primenu materijalnog prava. Naime, dosuđivanje troškova spora srazmerno uspehu u sporu kod nematerijalne štete znači da se obračun troškova koji pripadaju tužilji vrši tako što se primenjuje Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad advokata na onaj iznos koji je dosuđen kao naknada nematerijalne štete, jer se visina naknade štete utvrđuje u vreme presuđenja...”¹⁷

Na sednici Građanskog i Radnog odeljenja Apelacionog suda u Kragujevcu od 26. 12. 2013. godine isti sud je povodom troškova postupka zauzeo stavove koji su u daljnjem uticali ne samo na praksu ovog suda, nego delimično i na sudsku praksu ostalih apelacionih sudova.¹⁸ Tako je na zajedničkoj sednici svih apelacionih sudova zauzet stav da:

„Prilikom odlučivanja o troškovima postupka, osim u sporovima iz oblasti porodičnih odnosa, sud nije ovlašćen da vodi računa o 'razlozima pravičnosti', već odluku donosi prema uspehu stranaka u postupku iz čl. 153. ZPP.”

¹⁵ Pravno shvatanje je usvojeno na sednici Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu koja je održana 21. 11. 2011. Dostupno na: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pravno-shvatanja-stavovi-i-zakljucci-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/pravno-shvatanje-gradjanskog-odeljenja-21.11.2011.html>

¹⁶ V. Odluke: Gž-3640/2012. od 7. 3. 2018. godine Apelacioni sud u Beogradu, kao i odluke Apelacionog suda u Nišu: Gž. 4461/10. od 8. 9. 2010. godine; Gž.1291/17. od 22. 8. 2017. godine i Gž. 2573/17. od 23. 11. 2017. godine. Dostupno na: AP Beograd-<http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/parnica/naknada-stete/gz-3640-16.html>. AP Niš-<http://www.ni.ap.sud.rs/baza%20sudske%20prakse>.

¹⁷ Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu broj: Gž.1 4661/17. od 6. 9. 2018. – presuda zadržana u sudskoj praksi AP Kragujevac.

¹⁸ Zaključci sa zajedničke sednice Građanskog odeljenja i Odeljenja za radne sporove Apelacionog suda u Novom Sadu od 26. 12. 2013. godine, *Bilten Apelacionog suda u Kragujevcu*, 1/2015, 114–115.

USTAVNOSUDSKA PRAKSA

Odluka o troškovima parničnog postupka jeste odluka o pravima i obavezama pojedinca u značenju „građanskog prava i obaveza”, čime ista odluka kao sastavni deo suđenja uživa ustavnosudsku zaštitu prema čl. 32. st. 1. Ustava RS, odnosno prava iz čl. 6. st. 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U brojnim odlukama u kojima je odlučivao o povredi ustavnog prava Ustavni sud ukazuje da u okviru ocene postojanja povrede prava na pravično suđenje ispituje da li je u postupku koji je prethodio ustavnosudskom, od strane redovnih sudova došlo do povrede ili uskraćivanja Ustavom garantovanih prava i da li je primena procesnog i/ili materijalnog prava bila proizvoljna ili diskriminatorna, odnosno da li se u postupanju redovnih sudova može uočiti arbitrarnost i nepravičnost na štetu podnosioca ustavne žalbe. Polazeći od navedenog stava predmet ocene u brojnim predmetima redovnih sudova je i odluka o troškovima parničnog postupka.

Pri tome Ustavni sud polazi od stava da:

„Nije u njegovoj ustavnosudskoj nadležnosti da ocenjuje pravilnost činjeničnih i pravnih zaključaka redovnih sudova, jer bi tako postupao kao instancioni sud. Izuzetak od navedenog, na kom stanovištu je i ESLJP, da može ispitati ovu vrstu zaključaka redovnih sudova kada su ti zaključci i nalazi očigledno proizvoljni da za posledicu imaju povredu Ustavom zajemčenog prava i slobode (presuda ESLJP *Sisojeva i drugi protiv Letonije*, od 15. 1. 2007. godine, broj predstavke 60654/00, st. 89) ili kada je došlo do povrede osnovnih procesnih garancija na štetu podnosioca ustavne žalbe, pri čemu se pravičnost ocenjuje na osnovu postupka kao celine.”¹⁹

Dakle, Ustavni sud u postupku po ustavnoj žalbi, ocenjuje da li je konkretan postupak bio vođen na način da je podnosiocu bilo obezbeđeno pravično suđenje, odnosno ispituje da li je pred nadležnim sudom učinjena povreda takvog značaja da postupak u celini čini nepravičnim. Navedene kriterijume Ustavni sud u potpunosti preuzima iz prakse Evropskog suda za ljudska prava na čije se kriterijume izričito poziva, kako u napred citiranoj, tako i u mnogim drugim svojim odlukama.

Očekivani uticaj prakse ESLJP može se uočiti i u argumentaciji koju Ustavni sud nudi kada raspravlja o pitanju parničnih troškova.

Tako, Ustavni sud u odluci iz 2017. godine²⁰ ispitujući postojanje pretpostavki za postupanje po ustavnoj žalbi, s obzirom na činjenicu da se povreda

¹⁹ Odluka Ustavnog suda, UŽ-914/2012. od 15. 1. 2015. godine. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/predmet/sr-Cyrl-CS/11203/?NOLAYOUT=1>

²⁰ Odluka Ustavnog suda, UŽ-8996/2014. od 23. 3. 2017. godine. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/predmet/sr-Cyrl-CS/14058/?NOLAYOUT=1>

prava na pravično suđenje ističe u odnosu na rešenje o parničnim troškovima, ukazuje na stav Evropskog suda za ljudska prava prema kome se odlučivanje o troškovima postupka smatra sastavnim delom suđenja, odnosno „delom utvrđenja građanskih prava i obaveza”, u smislu čl. 6. st. 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.²¹

Dakle, Ustavni sud nalazi da povreda konvencijskog prava u smislu čl. 6. st. 1. Evropske konvencije može nastati i u odnosu na odluku o troškovima parničnog postupka. U brojnim svojim odlukama²² Ustavni sud je pored istaknutih ustavnih povreda cenio i pravilnost primene odredbi čl. 153. ZPP kojim su utvrđena pravila za dosudu parničnih troškova. Zbog ograničenog prostora nemoguće je ukazati na sve odluke u kojima je Ustavni sud ispitao pravilnost odluke redovnih sudova u odnosu na odluku o troškovima postupka, stoga ukazujem samo na karakteristične. Radi potpunijeg razumevanja i moguće fragmentarnosti u oceni iznetih stavova, potrebno je iste odluke sagledati u celosti.

Izjašnjavajući se u ustavnosudskom postupku o stavu Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu od 21. 11. 2011. godine,²³ Ustavni sud citirajući isti stav u odluci UŽ-583/2014. od 6. 10. 2016. godine zaključuje da:

„Imajući u vidu obrazloženje navedenog pravnog shvatanja Apelacionog suda u Beogradu, Ustavni sud nalazi da je sa stanovišta zaštite prava na pravično suđenje, u potpunosti prihvatljiv stav da tužilac u građanskopravnom sporu za naknadu nematerijalne štete ima pravo na naknadu troškova parničnog postupka koji su bili nužni za vođenje parnice, što dalje znači da bi dosledna primena odredbe čl. 149. st. 2. ZPP u takvoj vrsti spora dovela u pitanje pravičnost postupka u celini.”²⁴

²¹ Uporedi sa: *Robins v. United Kingdom*, (App. No. 22410/95), para. 29. i *Rataru v. Romania*, (App. No. 28341/95), para. 78.

²² Vidi odluke Ustavnog suda: UŽ-3112/2014. od 20. 5. 2016. godine (troškovi postupka više stranaka); UŽ-6699/2015. od 6. 4. 2017. godine (troškovi žalbe); UŽ-1328/2014. od 20. 10. 2016. godine; (troškovi povodom spora); UŽ-583/2014. od 6. 10. 2016. godine (troškovi povodom nematerijalne štete); UŽ-8830/2012. od 6. 10. 2016. godine (troškovi povodom spora); UŽ-8544/2014. od 7. 7. 2016. godine (troškovi, rok i određenost); UŽ-6402/2016. od 11. 1. 2018. godine (zahtev za troškove spora); UŽ-6388/2013. od 19. 11. 2015. godine (troškovi postupka); UŽ-3713/2015. od 14. 9. 2017. godine (taksa i naplata); UŽ-7784/2013. od 13. 1. 2016. godine (troškovi postupka i pristup); UŽ-7887/2013. od 10. 12. 2015. godine (troškovi i zahtev); UŽ-914/2012. od 15. 1. 2015. godine (troškovi i odluka svako svoje); UŽ-8339/2013. od 19. 11. 2015. godine (sudska taksa i dosuda); UŽ-7784/2013. od 13. 2. 2016. godine (troškovi i propust suda); UŽ-5521/2011. od 12. 6. 2014. godine (kamate i troškovi postupka). Sve odluke dostupne na: <http://www.ustavni.sud.rs>

²³ Pravno shvatanje je usvojeno na sednici Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu koja je održana 21. 11. 2011. Dostupno na: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pravna-shvatanja-stavovi-i-zakljucci-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/pravno-shvatanje-gradjansko-odeljenja-21.11.2011.html>

²⁴ Odluka Ustavnog suda: UŽ-583/2014. od 6. 10. 2016. godine. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/predmet/sr-Cyrl-CS/13382/?NOLAYOUT=1>

Prilikom razmatranja prakse Ustavnog suda u oblasti parničnih troškova treba ukazati i na to da je Ustavni sud postupajući po predmetu UŽ-583/2014.²⁵ i sam izričito potvrdio u ovom radu već citiran stav Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu od 21. 11. 2011. godine²⁶ da bi primena odredbe čl. 149. st. 2. tada važećeg ZPP, (sada čl. 153. st. 2. važećeg ZPP) u parnicama u kojima je predmet spora naknada nematerijalne štete po kriterijumu uspeha u sporu mogla dovesti do narušavanja načela pravičnosti i time i do ustavne povrede prava na pravično suđenje.

Na pravilnost ovakvog stava Ustavnog suda, a time i sudske prakse redovnih sudova koji su u svojim odlukama prilikom dosude troškova parničnog postupka u predmetima naknade nematerijalne štete kao osnovicu uzeli vrednost dosuđenog iznosa, ukazuje i ESLJP u odlukama koje će biti analizirane u kasnijem toku ovog rada. Inače, na sličan stav ukazivano je i ranije od strane pojedinih pravnih stručnjaka.²⁷

Na kraju ovog dela rada ne sme se zaobići ni odluka Ustavnog suda u predmetu UŽ-6699/2015. U navednoj odluci Ustavni sud ponovo je podržao stav Apelacionog suda u Beogradu. Ovog puta u pitanju je bio stav istog suda da se prilikom odlučivanja o troškovima drugostepenog postupka odstupi od kriterijuma dosuđivanja troškova „prema uspehu u sporu”. Tako Ustavni sud nalazi da je gore opisani stav Apelacionog suda u Beogradu.²⁸

„(...) ustavnopravno prihvatljiv, jer je žalba tužilje dovela do željenog procesnog cilja, s obzirom na to da je drugostepeni sud zauzeo sasvim drugačije pravno stanovište u odnosu na prvostepeni sud, povodom postojanja instituta sticanja bez pravnog osnova – drugostepeni sud je utvrdio da postoji navedeni materijalni institut u korist tužilje, za razliku od prvostepenog suda, koji je utvrdio da nisu ispunjeni zakonski uslovi za utvrđenje sticanja bez pravnog osnova. Stoga, Ustavni sud ocenjuje, da u konkretnom slučaju, standard pravičnosti podrazumeva pravo tužilje da u celosti ostvari troškove drugostepenog postupka i da u pogledu dosuđenja troškova drugostepenog (žalbenog) postupka nije bilo opravdano primeniti procesni kriterijum prema uspehu u sporu, jer je tuži-

²⁵ Odluka Ustavnog suda: UŽ-583/2014. od 6. 10. 2016. godine. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/predmet/sr-Cyrl-CS/13382/?NOLAYOUT=1>

²⁶ Pravno shvatanje je usvojeno na sednici Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu koja je održana 21. 11. 2011. Dostupno na: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pravna-shvatanja-stavovi-i-zakljucci-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/pravno-shvatanje-gradjanskog-odeljenja-21.11.2011.html>

²⁷ Trifunović, P. (2005). Troškovi i nematerijalna šteta. *Bilten Vrhovnog suda Srbije*, 2(2005), 599.

²⁸ U pitanju je odluka Apelacionog suda u Beogradu broj GŽ. 3643/15. od 15. jula 2015. godine.

lja uspela u žalbenom postupku u smislu da je došlo do zauzimanja drugačijeg pravnog stanovišta od strane drugostepenog suda.”²⁹

U istoj odluci Ustavni sud nalazi da je primena kriterijuma „uspeha u sporu” moguća samo kada su u pitanju troškovi prvostepenog postupka, te da to ne predstavlja jedinu merodavnu okolnost kada su u pitanju troškovi žalbenog postupka.

Nažalost, ne može se reći da je navedeni stav Ustavnog suda zaživeo u praksi redovnih sudova prilikom odlučivanja o troškovima žalbenog postupka, tako da se često troškovi žalbenog postupka ne priznaju strankama čak i onda kada u celosti ili delimično postignu uspeh sa žalbom. Stoga se čini da postoji potreba da se u skorijoj budućnosti i o pitanju žalbenih troškova usaglasi sudska praksa redovnih sudova zauzimanjem odgovarajućeg stava Vrhovnog kasacionog suda i o ovom pitanju.

SUDSKA PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

U ranijem toku izlaganja skrenuta je pažnja da je Evropski sud za ljudska prava u svojoj dosadašnjoj praksi zauzeo jasan stav da odluka o troškovima postupka spada u materiju „građanskih prava i obaveza” u smislu prava na pravično suđenje koje se garantuje čl. 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pri tome treba napomenuti da, kada raspravlja o pitanju sudskih troškova u okviru prava na pravično suđenje, ESLJP češće to pitanje razmatra kroz prizmu prava na pristup sudu, a nešto ređe i kroz aspekt povrede prava na imovinu.³⁰

Tako je u predmetu *Cindrić i Bešlić protiv Hrvatske*,³¹ ESLJP presudio da je plaćanje troškova pravobranilaštva neproporcionalni teret za tužioce koji im ugrožava pravo na nesmetano uživanje imovine. Iako je Sud priznao da načelo parničnog postupka „ko izgubi, plaća troškove” može da štiti državu od nepotrebnih suđenja, jer navodi svakog da dobro razmisli pre nego što uloži tužbu, naglasio je da ipak treba da se utvrdi mera u kojoj ovo načelo ograničava osnovna ljudska prava.

²⁹ Odluka Ustavnog suda u predmetu broj: UŽ-6699/2015. od 6. 4. 2017. godine. Dostupno na: <http://www.ustavni.sud.rs/page/predmet/sr-Cyrl-CS/14115/?NOLAYOUT=1>

³⁰ Videti obrazloženje sudskih odluka u predmetima: *Robins v. United Kingdom*, (App. No. 22410/95), para. 29. i *Rataru v. Romania*, (App. No. 28341/95), para. 78.

³¹ *Cindrić and Bešlić v. Croatia*, (App. No. 72152/13). Dostupno na: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Presude%20i%20odluke//Cindri%C4%87%20i%20Be%C5%A1li%C4%87,%20presuda.pdf>

Slično tako i u predmetu *Klauz protiv Hrvatske*³² ESLJP je kao posebno relevantnu cenio okolnost da je tužiocu u parnici u kojoj je tuženu državu zastupalo državno pravobranilaštvo naloženo da plati troškove postupka u vrednosti od 79 % od iznosa glavnice usvojenog dela tužbenog zahteva. S tim da je u pomenutom predmetu Sud navedenu okolnost vezao za pitanje prava na pristup sudu navodeći „da bi nametanje znatnog finansijskog opterećenja nakon završetka postupka moglo značiti ograničenje prava na pristup sudu”.

Naime, u konkretnom predmetu radilo se o tome da je tužilac priveden u policijsku stanicu i tokom ispitivanja bio pretučen od strane policijskog službenika koji je zbog zlostavljanja tužioca u krivičnom postupku osuđen. Podnosilac predstavke kao tužilac u građanskoj parnici je tužio Republiku Hrvatsku radi naknade nematerijalne štete zbog zlostavljanja koje je pretrpeo od strane pripadnika MUP-a Republike Hrvatske. Svoj zahtev za naknadu štete tužilac je inicijalno postavio previsoko, da bi naknadno isti precizirao, nakon što su se o povredama izjasnili veštaci i tako precizirani tužbeni zahtev delimično je usvojen. Usled velike razlike između visine prvobitno postavljenog tužbenog zahteva i dosuđenog iznosa, sudovi su primenjujući kriterijum određivanja troškova srazmerno uspehu u parnici obavezali tužioca da Republici Hrvatskoj, koju je zastupalo pravobranilaštvo, plati troškove postupka koji su (kako je iznad navedeno) iznosili 79 % od iznosa glavnice usvojenog dela tužbenog zhteva.

Ocenjujući postojeću sudsku praksu u Republici Hrvatskoj, ESLJP je zaključio da je tužilac zaista zahtev za naknadu štete zbog zlostavljanja i povrede prava ličnosti očigledno previsoko postavio. Međutim, prilikom analize odnosa između dosuđenog iznosa naknade štete i iznosa obaveze naknade troškova postupka državi (posebno kada se uzme u obzir da tužilac sam snosi troškove svog advokata), Sud je zaključio da je podnosilac predstavke faktički „izgubio” gotovo celu naknadu koja mu je dosuđena i da zapravo nije dobio gotovo ništa. Nakon toga Sud je izneo stav: „da se pravila sadržana u čl. 154. Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske mogu primeniti i kvalitativno, a ne samo kvantitativno.”³³

U odsustvu dokaza da je zbog previsoko postavljenog tužbenog zahteva država imala dodatne troškove u parnici, Sud zaključuje da je:

„Za rezultat (...) odluka o troškovima u spornom predmetu imala je neke neprihvatljive posledice. Kao prvo, paradoksalno je da je država jednom rukom naknadama za državno pravobranilaštvo koje ju je zakonski zastupalo uzela znatan deo onoga što je dodeljeno tužiocu. Kao drugo, sankcija za tužiočev minoran

³² *Klauz v. Croatia*, (App. No. 28963/10). Dostupno na: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//KLAUZ%20presuda.pdf>

³³ *Ibid.* para. 94.

procesni propust, koji se ogleda u isticanju previsokog tužbenog zahteva, bila je toliko stroga da je neopravdano umanjila naknadu koja mu je dodeljena zbog tako ozbiljnog nezakonitog čina kao što je krivično delo zlostavljanja tokom obavljanja službene dužnosti...³⁴

„Sud zaključuje da se sa iznetih razloga ne može reći da su odluke domaćih sudova u ovom predmetu bile srazmerne legitimnom cilju kojem teži pravilo navedeno u čl. 154. st. 2. Zakona o parničnom postupku koje od jedne stranke zahteva da protivnoj stranci naknadi troškove prema njihovom uspehu u sporu, a koji se troškovi utvrđuju prema visini tužbenog zahteva. Njegova primena je u ovom predmetu rezultirala ograničenjem koje je umanjilo samu suštinu podnosi- oćevog prava na pristup sudu.“³⁵

Takođe, interesanto je da ESLJP u istom predmetu smatra da su razlozi dati za povredu čl. 6. st. 1. Konvencije (povrede prava na pravično suđenje) primenjivi i u odnosu na povredu čl. 1. Protokola 1 uz Konvenciju, ocenjujući da se odluka o naknadi štete utvrđeno pravosnažnom sudskom odlukom može smatrati „imovinom“ zaštićenom čl. 1. Protokola 1 uz Konvenciju. Sud tako zaključuje da u situaciji kada je naknada štete faktički znatno umanjena kroz odluku o troškovima postupka postoji nesrazmerno mešanje u tužioćevo pravo na mirno uživanje imovine, jer se istom odlukom nije postigla pravična ravno- teža između opšteg interesa i prava podnosioca na mirno uživanje imovine.³⁶

Navedene odluke ESLJP u daljem su bitno uticale na postojeću sudsku praksu kako Ustavnog suda Republike Hrvatske, tako i sudsku praksu redov- nih sudova i izazvale su brojne stručne komentare. No, bez obzira na određene specifičnosti sudske prakse Republike Hrvatske, stavovi ESLJP su od značaja i za sudsku praksu redovnih sudova u Srbiji. Pandan „Klauzove“ pobeđe kao rezultat spora u parnici bila bi „Pirova“ pobeđa koja je često rezultat ratnih sukoba.

Analizirana praksa pogotovo dobija na značaju kada se uzme u obzir da je procesna regulativa kod dosude troškova postupka u načelu ista i da se prema čl. 162. ZPP odredbe o troškovima primenjuju i na stranke koje zastu- pa javno pravobranilaštvo, u kom slučaju ti troškovi obuhvataju i nagradu koja bi pripala advokatu po advokatskoj tarifi. Pored toga i samim Zakonom o pravobranilaštvu propisano je da se troškovi zastupanja u postupcima pred sudom, organima uprave i drugim nadležnim organima priznaju Državnom pravobranilaštvu po propisima o nagradi i naknadi troškova za rad advoka- ta, kao prihod Republike Srbije. Dakle, Državno pravobranilaštvo kao državni organ, bez obzira da li postupa kao zakonski zastupnik Republike Srbije ili

³⁴ *Ibid.* para. 96.

³⁵ *Ibid.* para. 97.

³⁶ *Ibid.* paras. 108–110.

punomoćnik stranke koju zastupa u sudskom i drugim postupcima pred nadležnim organima, ima u pogledu priznanja troškova položaj jednak položaju advokata. Poseban problem predstavlja i to što Državno pravobranilaštvo pored zastupanja države može da zastupa i javna preduzeća i druge subjekte iz javnog sektora, što dovodi do mogućnosti da mu se u budućnosti i u takvim slučajevima prizna nagrada koja pripada advokatima.³⁷

ZAKLJUČAK

Diskreciono pravo je svake države da oblast troškova postupka uredi prema vlastitim zahtevima i potrebama, pazeći pri tome da takvo zakonsko uređenje ne dovede u pitanje samu suštinu toga prava. Pri tome, razlika u zakonskim rešenjima pojedinih pravnih sistema u pogledu visine i načina obračuna istih za ostvarivanje odgovarajućih procesnih prava u parnici ne znači automatski kršenje prava na pristup sudu, sve dok takva rešenja ne dovode u pitanje mogućnost pristupa sudu. Ocena iste povrede u postupku pred Evropskim sudom za ljudska prava mora se utvrđivati u svakom konkretnom slučaju primenom odgovarajućeg testa za ocenu povrede prava na pristup sudu kao elementa povrede prava na pravično suđenje. Evropski sud za ljudska prava u brojnim odlukama nalazi da neujednačena sudska praksa dovodi u pitanje pravičnost suđenja, zaključujući da stranke imaju pravo na jednakost u primeni prava, ako se nalaze u istoj ili sličnoj činjeničnoj i pravnoj situaciji, kako u pogledu primene materijalnopравnih odredbi tako i procesnopравnih, bez obzira na vrstu postupka. Neujednačena sudska praksa, na koju delimično ukazuje i ovaj članak, prilikom odlučivanja o troškovima parničnog postupka vodi ne samo pravnoj nesigurnosti već dovodi do nepoverenja u sudski sistem, koji očigledno nastali problem ne može da reši. Stoga je nužno pitanja troškova urediti na jedinstven način, ili utvrditi jedinstvene kriterijume za dosudu istih, zauzimanjem prvenstveno stava Vrhovnog kasacionog suda koji je po samom zakonu u obavezi ujednačavanja sudske prakse. Izbegavanje da se o pitanju troškova postupka zauzme jedinstven stav dovodi do sve dublje i dugotrajnije nesaglasnosti sudske prakse redovnih sudova, koju će morati otkloniti ili Ustavni sud Republike Srbije kroz odlučivanje po ustavnim žalbama, ili Evropski sud za ljudska prava po aplikacijama stranaka.

³⁷ Zakon o pravobranilaštvu, *Službeni glasnik RS*, br. 55/2014, čl. 11.

LITERATURA

Naućni radovi

Trifunović, P. (2005). Troškovi i nematerijalna šteta. *Bilten Vrhovnog suda Srbije*, 2(2005), 599.

Pozitivnopravni propisi

Porodićni zakon, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011, 6/2015.

Pravilnik o naknadi troškova u sudskim postupcima, *Službeni glasnik RS*, br. 9/2016.

Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad advokata, *Službeni glasnik RS*, br. 121/2012.

Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/11, 49/13. – US, 74/13. – US, 55/14, 87/18, ćl. 150.

Zakon o pravobranilaštvu, *Službeni glasnik RS*, br. 55/2014.

Zakon o radu, *Službeni glasnik RS*, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017. – US, 113/2017. i 95/2018.

Zakon o sudskim veštacima, *Službeni glasnik RS*, br. 44/2010.

Zakon o sudskim taksama, *Službeni glasnik RS*, br. 28/94. (...) 106/2015.

Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, *Službeni List SFRJ*, br.: 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91. i *Narodne novine*, br.: 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19; ćl. 154.

Praksa Evropskog suda za ljudska prava

Cindrić and Bešlić v. Croatia, (App. No. 72152/13)

Klauz v. Croatia, (App. No. 28963/10)

Robins v. United Kingdom, (App. No. 22410/95)

Rataru v. Romania, (App. No. 28341/95)

Sudska praksa domaćih sudova

Odluke Ustavnog suda

Už-3112/2014. od 20. 5. 2016. godine; Už-6699/2015. od 6. 4. 2017. godine;

Už-1328/2014. od 20. 10. 2016. godine; Už-583/2014. od 6. 10. 2016. godine;

Už-8830/2012. od 6. 10. 2016. godine; Už-8544/2014. od 7. 7. 2016. godine;

Už-6402/2016. od 11. 1. 2018. godine; Už-6388/2013. od 19.11. 2015. godine;

Už-3713/2015. od 14. 9. 2017. godine; Už-7784/2013. od 13. 1. 2016. godine;

Už-7887/2013. od 10. 12. 2015. godine; Už-914/2012. od 15. 1. 2015. godine;

Už-8339/2013. od 19. 11. 2015. godine; Už-7784/2013. od 13. 2. 2016. godine;

Už-5521/2011. od 12. 6. 2014. godine; Už-1179/2009. od 31. 3. 2011. godine;

Už-6699/2015. od 6. 4. 2017. godine; Už-8996/2014. od 23. 3. 2017. godine;

Už-583/2014. od 6. 10. 2016. godine; Už-583/2014. od 6. 10. 2016. godine.

Odluke sudova opšte nadležnosti

Apelacioni sud u Beogradu GŽ-3640/2012. od 7. 3. 2018. godine; GŽ. 3643/15. od 15. jula 2015.

Apelacioni sud u Nišu: GŽ. 4461/10. od 8. 9. 2010. godine; GŽ. 1291/17. od 22. 8. 2017. godine; GŽ. 2573/17. od 23. 11. 2017. godine.

Apelacioni sud u Kragujevcu: GŽ1. 4661/17. od 6. 9. 2018.

Rešenje Višeg suda u Novom Sadu, br. GŽ. 4229/2016. od 30. 11. 2017. godine, *Bilten Višeg suda Novi Sad*, br. 9/2018, 48.

Rešenje Vrhovnog kasacionog Suda Rev.3265/2018. od 13. 6. 2018. godine. Dostupno na: <https://www.vk.sud.rs/sr-latrev-32652018-gra%C4%91ansko-procesno-pravo-tro%C5%A1kovi-postupka>

Ostalo

Pravni zaključak usvojen na zajedničkom sastanku predstavnika građanskih odeljenja i odeljenja za radne sporove apelacionih sudova, održanom dana 18. 3. 2016. godine u Novom Sadu.

Pravno shvatanje Građanskog odeljenja Vrhovnog kasacionog suda zauzeto na sednici održanoj dana: 10. 3. 2014. godine, broj: I Su-7 17/14. Dostupno na: <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Zakljucak.pdf>, 2

Pravno shvatanje je usvojeno na sednici Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu koja je održana 21. 11. 2011. Dostupno na: <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sudska-praksa/pravna-shvatanja-stavovi-i-zakljucci-apelacionog-suda-u-beogradu/gradjansko-odeljenje/pravno-shvatanje-gradjanskog-odeljenja-21.11.2011.html>

Stav Građanskog odeljenja Vrhovnog suda SR Hrvatske od 6. 6. 1980. godine.

Zaključci sa zajedničke sednice Građanskog odeljenja i Odeljenja za radne sporove Apelacionog suda u Novom Sadu od 26. 12. 2013. godine. *Bilten Apelacionog suda u Kragujevcu*, 1/2015, 114–115.

LITIGATION COSTS AND A FAIR TRIAL

Review

Borivoje Gajić

Judge of the Court of Appeals of Novi Sad

S u m m a r y

The rule of law is based on inalienable human and minority rights, which are directly implemented by virtue of Article 18 of the Constitution of the Republic of Serbia. Protection of the said rights is primarily secured through the constitutional appeal to the Constitutional Court of the Republic of Serbia (hereinafter as RS), as well as through the case-law of the European Court of Human Rights (hereinafter as ECtHR). Studying the case-law of the ECtHR is of particular importance for domestic case-law and the right ap-

plication of the ECtHR standards and the Convention rights protected by the said standards. Due to the possible violation of the right to a fair trial, a decision on the litigation costs is covered by the protection of Article 6 paragraph 1 of the Convention, granting particular importance to decision on the costs. Despite the extensive publication of the case-law, numerous legal journals and law reviews addressing the issue of the litigation costs, the latest case-law fo the Constitutional Court of RS, harmonized with the ECtHR's case-law, is gaining importance because it is addressing some aspects of the violation of the right to access to courts or protection of property rights in relation to decision on the litigation costs. This article is an attempt to point to particular case-law of the Serbian courts as well as to the latest decisions of the Constitutional Court and the ECtHR that are addressing the litigation costs from the aspect of violations of the right to access to courts and property protection.

Key words: Rule of law, the European Convention on Human Rights, equity, litigation costs, moral damages, prevailing party costs